

سەردار فەتاح ئەمىن
سەرپەرشتى بىلاوکردنەوێ نەكات
Amsterdam Holland

بىلاوکردنەوێ كوردى هەوائىيە، ئە هۆنەندا دەرنەجىت

10 Augustus 2018

Tel&viber&WhatsApp: +31684950807

Emai: sardarfatah@live.nl

7

ژمارە

سالى يەكەم 10 ئابى 2018

ئىنستىتوتى خۆيىندى كوردى ئە بەرلىن شاكارى مەم و زىنى ئەحمەدى خانى بە ئەلمانى و ئىنگلىزى بىلاودەكاتهوہ ...

سەبارەت بە مەم و زىنى خانى، بە زمانى ئەلمانى و ئىنگلىزى گوتى: كورد شاكارى زۆر مەزنى نوسىووہ بە پىويستى دەزانم ئەكادىمىكارانى كورد وەريانگىرەنە سەر زمانە زىندووہكانى دنيا، منيش بە ئەركى سەرشانى خۆم زانيوہ، كە ئەو كارە ئەنجام بەدم.

لەم چەند پۆژانەدا مەم و زىنى ئەحمەدى خانى، كە خۆم وەرگىراوہتە سەر زمانى ئەلمانى و ئىنگلىزىيەكەش بەهاوبەشى ئەنجامدراوہ لە دوو كىتیبى جياوازدا، كە بەرھەمى شەونخوونى ماندووبوونى، سەرۆكى ئىنستىتوتى خۆيىندى كوردىيە لە بەرلىن... ھەرۆھە لەلایەن ھونەرمندىكى كوردەوہ 70 تابلۆ كىشراوہ تايبەت بەم كارە...

خۆيىنەرانى خۆشەويست ئاگادار دەكەينەوہ لە پيشانگای نۆدەوولەتى كىتیب لە فرانكفورت رۆپۆرسى بىلاوکردنەوێ ھەردوو كىتیبەكە لەلایەن ئىنستىتوتى كوردىيە لە بەرلىن چاپدەكرىت و پادەگەيەندرىت... بەھىواى بەردەوامى دكتور فەرياد فەزىل عومەر لە كارو دلسۆزىيان بۆ دنياى روناكبرى و زمان و فەرھەنگى كوردى.

پاش بەسەرکردنەوێ ئىنستىتوتى خۆيىندى كوردىيە لە بەرلىن، كە چەندىن سالە ئەكادىمىكار دەفەرياد فەزىل عومەر سەرپەرشتى دەكات، لە گفتوگۆيەكى كراوہدا، پاش سەردانى ھاوکارمان بەرپىز كاك ھەمىد بەدرخان سەرۆكى ئەكادىمىيى بەدرخان بۆ تويژىنەوێ رۆژنامەوانىيى و كەلتور بۆ بەرلىن، لەگەڵ بەرپىزياندا، باسى ئىنستىتوتى خۆيىندى كوردىيە لە (بەرلىن)ى كرد و تيشكى خستە سەر ئەو بەرھەمانەى، كە زياتر لە چل سالە پيشكەش بە نەتەوێ كوردى كردووہ و چاپ و بىلاوى كردونەتەوہ، كە برىتىن لە فەرھەنگى كوردى- ئەلمانى و ئەلمانى- كوردى، بە ھەردوو دىيالكتىكى سۆرانى و كرمانجى و وەرگىرانى بەشكى لە شىعرەكانى عەبدووللا گۆرانى شاعىر بۆ سەر زمانى ئەلمانى، لەگەڵ چەندىن ديوانە شىعرى خۆى بە زمانى كوردى و عەرەبى.... جگە لە ئامادەكردنى ئەلف و بىي كوردى ئىبراھىم ئەمىن بالدار، كە بگونجى لەگەڵ ئەمروى دنياى فېرېوونى مندالان، كە خۆى لە خۆيىندەوہو نوسىن دەبىنئەتەوہ...سەرەراى چەندىن ھەول و تەقەلاى دىكە، كە وەكو ئەكادىمىكارىك لەو بوارەدا خزمەتى بەرچاوى بە گەلى كوردستان كردووہ...

ئىدىيۇم چىيە؟

ئىدىيۇم لە زمانى كوردىدا...!!

نوسىنى بەختيار شەمەيى

ئەمستردام

چونكى پەند و پەندى پىشيانان فەلسەفەى كۆمەلەيەتى و وتەى سەربەخۇ و تەواوكران و بەسەر يەكەو و واتايەكى راستەوخۇ و تەوا و مانادار دەبەخشن. بەلام ئىدىيۇم برىتتبه لە وشەيەك يان چەند وشەيەك كە واتاي راستەوخۇ نابەخشن و وشەيەك يان دەستەوشەيەك بۇ مانايەكى تەوا ليكجياواز بەكار دەهيتريين. بۇ نموونە وشەى تاك وشەيى كە وەك ئىدىيۇم بەكار بەهيترييت، وەكو وشەى (كەر)، ئەم وشەيە جگە لەوەى كە بۇ ئاژەلئىكى جوارپچ و گوئدرئىژ بەكار دەهيترييت، بەلام لە ھەمان كاتيشدا وەك ئىدىيۇم چەندىن ماناي جۇراوجۇرىشى ھەيە، وەك كە دەلئىن فلان كەس كەرە، واتا نەزانە، گىلە، گەمژەيە، ھۆشكولە، كەرتپە، بى مېشكە، ناھۆشيارە، تىنەگەيشتووە....ھتد. يان وەك دەستەوشە و وشەى ليكدراو، وەك: دەستە وشەى (لە گوئى گادا نووستووە!) ئەم دەستە وشەيە، ئىدىيۇمە، واتە لەرووى زمانەوہانى و وشەسازيەوہ بەسەر يەكەوہ بە يەك ئىدىيۇم دادنرييت و يەك ماناي تايبەتى دەبەخشيت. ئەم دەستەوشەيش وەك ئىدىيۇم، بە ماناي گىل، نەزان، بى ئاگا، ناھۆشيار، گۆشەگىر، خەلوەتنشەين، دورەپەريئ. و ھتد، بەكار دەهيترييت. ئەم دوو نموونەيەى باسما كرىن، بۇ باشتر روونكردەوہى مانا و چەمكى زمانەوانىي ئىدىيۇم پئويست بوون. بيگومان زمانى كوردى لەبەرئەوہى خاوەنى گەلىك شيۆەمزاى ليكجياواز و جۇراوجۇرە و كوردستانيش سەرزەمىنيكى مېژوويى پانوبەيىنى جوان و دلگىر و پىر لە شاخ و دۆل و دەشتودەرە، لە ئىدىيۇمدا گەلىك دەولەمەندە و بە ھەزاران ئىدىيۇممان بۇ ھەموو بوارە جۇربەجۇرەكانى ژيانى كۆمەلەيەتى و راميارى و ئابوورى و فەرھنگى و پيشەسازى و كشتوكالى و ئاژەلدارى و شەپوشور و گالئەوگەپ و بوارى زەويناسى و سروشتى ھەن. بەلام جىگەى داخە ھەتا ئىستا ھەموو ئىدىيۇمەكانى زمانى كوردى لە فەرھەنگىكى گشتگىرى زمانەوانى و زانستيانەدا كۆنەكراونەتەوہ و لىيان نەكۆلراوہتەوہ. لىرەدا دەبىت ئەو راستيەش باس بكەين كە لەم چەند سالانەى رابووردوودا، گەلىك فەرھەنگى ئىدۇمى و ليكۆلئەوہ لەسەر ئىدىيۇمى كوردى بەبەرھەم ھىنراون و چاپ و بلاوكرائەتەوہ. ھەر ھەموويان مايەى دلخۇشين و لەگەل رىز و سوپاس و پىزانىنى زۆرمان بۇ رەنج و ماندوويوون و دلسۆزى نووسەرەكانياندا، لەم كۆتايبەدا ئاماژە بە ھەندىكيان دەدەين. (ئەوانەى كە ئىستا لە پەرتووكخانەكەمدا ھەن، رەنگە گەلىك فەرھەنگى ئىدىيۇم و پەرتووكى ليكۆلئەوہى دىكەى ئىدىيۇم چاپ و بلاوكرابىتتەوہ).

ھەندىك لە فەرھەنگ و ليكۆلئەوانە كە لە بوارى فەرھەنگىنوسى و ئىدىيۇم و ليكۆلئەوہى ئىدىيۇمدا بلوكرائەتەوہ:

- ۱- فەرھەنگى ئىدىيۇم لە زمانى كوردىدا. عەبدولوہاب شىخانى. ھەولير، ۲۰۰۹، دەزگاي موكرىان، ۳۴۵ لاپەرەيە.
 - ۲- ئىدىيۇم لە زمانى كوردىدا، جەلال مەحمود عەلى سوبحانى. بەرگى يەكەم و دووم و سېھەم. چاپى وەزارەتى رۆشنىبرى و لاوان. سلېمانى. ۲۰۱۲، ۵۴۳ لاپەرەيە.
 - ۳- كۆمەلىك، پەند و ئىدىيۇمى كوردى، زەكىە رەشىد مەمەد ئەمىن. چاپى وەزارەتى رۆشنىبرى و لاوان. سلېمانى، ۲۰۱۱، ۲۸۶ لاپەرەيە.
 - ۴- پەندى پىشيانانى كورد، پەند و ئىدىيۇم لە زمانى كوردىدا. راڤە و ليكدانەوہى پەندەكان. ئامادەكرىنى: زەكىە رەشىد مەمەد. چاپى دووم. سلېمانى، چاپى جوارچرا، ۲۰۱۲، ۳۴۸ لاپەرەيە.
 - ۵- ئىدىيەمىت كوردى، صادق بەالدين ئامىدى. چاپخانا وەزارەتا پەروەردى، ھەولير، چاپا دوون، ۲۲۸ لاپەرەيە.
- بەريزان، ھيوادارم بەم كورته نوسىنە، دەستىشيانى ماناي ئىدىيۇم و پىكھاتەى ئىدىيۇمى كوردىم بۇ كرىبىتن و مەبەستەكە روون و ئاشكرا بىت. ھەروەھا ئەم كورته نوسىنەم بە پئويست و گرنگ زانى چونكە لەمەوہوا، رۇژانە يان ناوبەناو، چەند ئىدىيۇمىكتان لەگەل واناكانياندا بۇ چاپ و بلاوودەكەمەوہ.

۲۰۱۸/۱/۶

بەر لەھەر شتىك، دەبىت ئەوہ بلىم كە ھەول دەدەم ئەم بابەتە دووردرئىژ نەكەمەوہ و زۆر بەكورتى ئامەژەيەك بە ئىدىيۇم و پىكھاتە و واتاي ئىدىيۇم و ئىدىيۇمى كوردى بەدەم.

وشەى ئىدىيۇم لە زمانى كوردىدا تازەكورەيە، واتە مېژوويەكى كۆنى نىيە. پىدەچىت لە دوای سالانى شەستەكانەوہ ھاتبىتە ناو زمانى كوردىيەوہ، بيگومان ئەوہش پئوہندىدارە بە چوونە دەرەوہى كەسانى شارەزا و چەندىن خويندكارى كورد بۇ ولاتە ئەوورويىبەكان، بەتايبەتى بۇ يەكئىتى سۆڤىتى جاران و ئاشنا بوونيان لەگەل سەدان چەمك و زاراوہى ئابورى و سياسى و كۆمەلناسى و دەررووناسى و ئەستىرەناسى و زمانەوانى و....ھتد دا، كە وشەى ئىدىيۇم يەكئىكە لەو وشە و زاراوہ ھاوردەكراوانە. شايانى باسە وشەى ئىدىيۇم لە بنچىنەدا لە وشەى ئىدىيۇسى گرىكىيەوہ وەرگىراوہ، كە ريشەيەكى زمانەوانى و ويژەيى ھەيە. بەلام ئىستا بەگشتى وشەى ئىدىيۇم لە ھەموو زمانەكاندا باوہ و بەكار دەهيترييت. ئىدىيۇم گرنگى و بايەخى تيابەتى خۇى ھەيە و شارەزايى و زانىنى ئىدىم، نەك ھەر بۇ زمانەوان و نوسەر و چىرۆكئوس و داستانوس و رۇماننوسەكان، بەلكو بۇ ھەموو كەسىك پئويست و گرنگە، چونكە ئىدىيۇم بەشىكى ھەرە گرنگى پىكھاتەى ھەر زمانىكە. لە زمانى كوردىدا ھەتا ئىستا وشەيەكى گونجاو بۇ ئىدىيۇم نەدۆزراوہتەوہ يان بۇى دانەتاشراوہ كە دروست پىر بە واتاي خۇى بىت. بەلام بەگشتى، چەند وشە و زاروہيەك بۇ ماناي ئىدىيۇم بەكار دەهيتريين، وەك، وشەى ماناي خوازراو، وشەى خوازراوى مانادار، پىكھاتەى ئالۆز و مانادار، وشەى ليكدراو، دەستەوشەى ماناي خوازراو و وشە يان دەستەوشەى دوو مانايى، بەكورتىيەكەى ئىدىيۇم وشەيەك يان چەند وشەيەكە، كە جگە لەمانا سەرەكىيەكانى خۇيان، ماناي خوازراوى دىكە و ليكجياوازيش دەبەخشن. ھەروەھا ھەندىك وتە و پەند و پەندىپىشيانيش بە شيۆەيەك لە شيۆەكان دەچنە چوارچىوہى چەمكى ئىدىيۇمەوہ. بەلام ناكريت بە ئىدىيۇم بگوترييت، پەند، يان پەندىپىشيان.

ئاراوگە بلاوكرائەتەكە

ھەموو كوردانى تاراوگەيە، بەبى جياوازي ئىنتىمايى سياسى و حىزبى، ھەموو زانىبارى و ئاگاداريەك و بابەت و ھەوالى كۆمەلەيەتى و رۆشنىبرى و ھونەرى بلاوودەكاتەوہ، لە ئىستادا بە شيۆەى ئەلەكترۆنى بلاوودەبىتتەوہ.

چەند راستىيەك لەبارەى درۆ!*

مزهفەر عەزىز

لە نيوان ھەر دە خولەكىدا بەتايبەتى لەسەردەمى لاوتىيدا درۆيەك لە داىكدەبىت! درۆيەكەش بەزۆرى لەگەل داىكان و باوكاندا دەكرىت و بۆ شاردنەوھى راستىيەكان بەكاردەھىنرىت، لە دواى ھەرزەكارىشدا درۆكردن ھەر دەمىنچ، زاناىان چەند راستىيەك ئاشكرا دەكەن و لىزەدا ھەول دەدىن بىيانخەينە بەرچاوان:-

*بۆچى درۆ دەكرىت؟

تاكو خۇمان وا نىشانبدەين كە ھەين و لە ھەمووان باشترىن، ئەمەش لە بەرامبەر (بەريۆبەر، ھاورى، ھاوسەر) مەبەستىش زياتر خۆدەرخستەنە. لەسەر لاپەرەكان و سايتەكانى ئىنتەرنىت لە%۹۰ى پروفائىلەكان گەر بچوكىش بىت بەشىك لە درۆ ھەس، لەوانە: (تەمەن، كىش، بارى خىزانى)، بۆيە لىكۆلەرەوكان واى بۆ دەچن، كە لە گىزانەوھى مۆژووى ژيانى تاكە كەسىش لە %۴۰ درۆھەيە.

*ئاي درۆ ھەمىشە خراپە؟

نەخىر! درۆ ھەندى جار وەك تەپسكردن و ھەشاردان بەكارديت، ئەمەش بۆ ئەوھەيە گەر بىت و راستىيەكان بدركىنرىن، جا ئەمە لە ژيانى تايبەتى بىت، يا لەسەركار و ژيان بە گشتى بىت، ئەوا خود يا بەرامبەرەكە برىندار دەكەيت، بۆيە ھەولدەدرىت بارەكە بەشىوھەيەكى تر پىشاندىرىت. درۆ وەك وشەيەكى نەخوازراو و ناھەز لە نىو ھەموو مىللەتان و بگرە لە ئايىنەكانىشدا بە ناشرىن، باسى لىوھ كراو، وەك دەگوترى: درۆ دوژمنى خودايە، يا لە ناو كوردان لە پەندەكاندا رەنگى داووتەو و دەللىن: پەتى درۆ كورتە، ديارە ئەم پەندە لە ناو ھەندى نەتەو، بەتايبەتىش ئەورويىيەكان بۆ ھەمان مەبەست و بەشىوھەيەكى تردەگوترىت (-درۆ قاچەكانى كورتە-، لەبەرئەوھى لە پىشپىركىدا

ھەمىشە راستى قاجى درۆترە و پىشى دەكەويت!). ھەندىجار درۆ بەسەر دوو بەش درۆى سپى، كە زەرەرى بۆ كەس نىيە و درۆى رەش، كە زيانبەخشە دابەشكەرىت، بەلام لە كۆتاييدا درۆ ھەر درۆيە! بۆيە ھەندى دەستەواژە ھەن زۆر بەكارھاتوون و ساوان لە درۆكرندا، زاناىان واى بەباش دەزانن، ئىدى نەگوترىنەوھ لە شوينى ئەواندا دەستەواژەى تر بەكاربەھىنرىن چاكترە وەكو: بۆ دواكەوتن ئىتر نەلەين شوينى وەستانى ئۆتۆمبىلم دەستەكەوت، بەلكو ھەولمدا دوا نەكەوم، يا بۆ داووتكردى نان خواردن، گەر نەتويست بچىت، لە جياتى ئەوھى بلىيت نەخۆشم، باشترە بلىيت دەبىت لەگەل مالەوھ بچمە دەرەوھ، يا بۆ سەركار چىتر مەلئ كەسىكمان مردوھ، يا بۆرى ئاوشكاوھ، بەلكو بلى كەسىك نەخۆشەو دەبىم بۆ دكتۆر يا بۆ فەرمانگەيەك، گەر پارەى پىسولەيەكت نەدا، يەكسەر بلى لە دوينىوھ ناردوومە. لە ئەنجامى توژىنەوھەيەكى زانستىدا دەرەكەوتوھ، كە گەرەكان لەنيوان ھەر دە خولەكىدا درۆيەك دەكەن! وانا لەماوھەيەكى كورتى ئاخوتندا سى جار درۆ بەدەيدەكرىت، (ديارە مەبەست لىزەدا زىادەرپۆيىشە)، درۆ زياتر لە تەمەنى%۱۸-۳۴ دەكرىت و ديارە ئەمەش لە ژىر فشارى رۆژگار دەكرىت، جا ئەمە لە ژيانى تايبەتى يا بەھۆى ئىش و كارەوھ بىت.

*كەى كاتى ئەوھەيە درۆ بكرىت؟

كاتىك راستىيەك ئاژاوھ و كارەساتىكى لە درۆ گەرەتر دروست دەكات، پياويك لە راستىدا دەيەويت لە ھاوسەرەكەى جيايىتەوھ، بەلام كارەكە دوادەخات، چونكە لەوكاتەدا ھاوسەرەكەى سەرقالى خويندە بۆ بەدەستەيتانى بپوانامەيەك، گەربىت و پياوھەكە جارى لەجيابوونەوھەكە ببورى و كەمىك چاوپرچى بكات تا سەرچەم تاقىكرنەوھەكانى بەئاكام دەگەيەنيت و سەرەكەوتو دەبىت، ئەوا ئاشكرايە پياوھەكە لەوكاتەدا درۆ دەكات، بەلام لە ھەمان كاتدا درۆيەكە يارمەتییەكە بۆ ھاوسەرەكەى. وەختىك ھەستت كرد، درۆ درۆ رادەكيشىت و درۆى زياتر بەدواى خۆيدا دەھىنيت، وەك: بۆ بەدەست ھىنانى ھەلى كارىك خۆت بكەى بە پىسپورى بوارەكە، دواتر بۆ سەلماندى قسەكەت بپوانامەى ساختە ئامادە بكەيت، لىزەدا وا باشترە ھەر لەسەرەتاوھ بارودۆخى خۆت بەيان بكەيت.

كەي دەبىت درۆ سنوردار بىكرىت؟

۲ چەند راستىيەك ئەبارەي درۆ!

كى زياتر دووچارى درۆكردن دەبىتەۋە؟

ئەو كەسانەي دەيانەۋىت بەرامبەرەكانيان دەستخەپۇ بدن و ھەلىانخەلەتېنن، پىسپۇراني زانكۆي تۆرىنئۆ ئەۋەيان سەلماندوۋە كە: ھەركەسىك بىراۋ متمانەي تەۋاۋى بەخۆي ھەبىت و كەسىكى پاشكاۋ و كراۋە بىت، ئەۋا زووترو ناسانتر درك بەۋكەسانە دەكات.

*كەي درۆ كردنى پىۋىستە؟

ھەندى راستى زۆر بەتازارھەن، رەنگ بىت بەھۆي درۆۋە كەمىك ھەتوان بىكرىن، لىرە سى شىۋەي درۆ باسەدەكەين:-

۱- لەگەل خۇشەۋىستەكەت گەر ھەلەيەكت كرد، زۇرجار وىژدانت نا ئارامەۋ دەتەۋىت دەرىبىرپىت لەچاۋەرۋانى ئەۋەدا كە ئەۋىش لىتخۇشېبىت و لىت بېورىت، بەلام بەھۆيەۋە بەرامبەرەكەت ئازارىكى زۆر دەچىژىت و ناتوانىت دۇخەكە بەگپىنئىتەۋە و چاك بېئىتەۋە، باشتەر وايە خۆتى لى لادەي بەمەرچىك لە ئايندەدا كارى وا ھەرگىز دووبارە نەبىتەۋە و بنىرپىكرىت.

۲- كاتىك مندالىك وىنەيەك دەكىشېت و نىشاننى دەدات، لەراستىدا تۆ پىت جوان نىيە، خۆي دەبىت لىرەدا راستگۆبىت! بەلام وا باشتەر، مندالەكە ھان بەدەيت و بەسەرىبىكەيتەۋە و دلشادى بىكەي، كە كارەكەي ئەۋە جوانە و لەدوا رۆژدا دەتوانىت كارى باشترىش بىكات.

۳- گەر كەسىك بىەۋىت پات ۋەرگىرت.

- ئايا من پىرتەر بووم؟

- ئايا من زۆر قەلەۋم؟

لەم شىۋە پىسپارانە، ئەۋا تۆ بىگومان راستىيەكە دەزانىت، بەلام پىياھەلدانىكى كەم، دەبىتە ھۆي دەربازكردنى ئەۋە لەۋ بارە دەروونىيە.

*جولەيەكى بچوك و ئامازەيەكى مەزن.

چۈن درۆ دەناسىتەۋە؟

ئەۋەي درۆ بىكات جا درۆزان بىت يا درۆزن، ئەۋا لووتى درىژ دەبىت! ديارە ئەمە لە وىنە كارىكاتۆرىيەكاندا باۋە، بەلام ئامازەي بەرچاۋى لەش ھەن ئەۋە نىشان دەدەن، كە كەسىك لە بەرامبەرتدا خەرىكى درۆ كردنە.

- دەست گۈشىن بە كتوپرى و پەنجە لەيەك ئالاندن،

كەسىك بەشىۋەيەكى توندو لەناكاۋ دەست و پەنجەكانى بگوشىت، ئەۋا ھىمايەكە و دەكرى وا لىكبىرئىتەۋە كە دەمارەكانى گىرژبوون و بەرەۋدرۆكردنى دەبات.

- تف قوۋتدان

گەر يەكىك درۆ بىكات و نكولى لىبىكات، ئەۋا درۆكەي قووت دەداتەۋە!

- سوۋرى خۋىن،

بەرزىبوونەۋەي پەستانى خۋىن، لەكاتى ئانارامى و دوودلىدا، درۆزن والىدەكات كەپەنگى سوۋرىبىتەۋە ياخود سەرى كەپۋى سوۋرھەلگەرپىت، ئەمەش ئامازە و ھۆكارىكى ترە، ھەربۇيەشە ھەندىچار خىرا پەنجە بۇ لووتى دەبات.

- سەيرىكردن، درۆزەكان زۆر بەي جار ناتوانن راستەۋخۇ سەيرى چاۋت بىكەن و لەپىر لە سەيرىكردن دادەپرىن.

زىاتر درۆ لەگەل كىدا دەكرىت؟

بەپىي ئامارىكى زانستى، لەگەل ھاۋدەمى ژيان بەرپىژەي ۶۹%، دايك و باۋك ۸۶% و ھاۋرىكان ۷۵%، لەگەل خوشك و براۋ ۷۳%، درۆ دىتە بوون، ھەمووشيان درۆن بۇ كارىكى پىۋىست، ۋەك (ئەھا بەراستى نەمتوانى پەيوەندى بىكەم، چونكە كاتم نەبوۋا!!)، يا زىادەرۋىيەكى لەپادەبەدەر، كە ئەۋىش ھەر دەچىتە قالبى درۆكردنەۋە مەبەست لىي ئامادەي نىشانندان و يارمەتىدان و پارىكردنى بەرامبەرە، (ھەر چىت پىۋىست بوۋ، تورە دەبىم پىمى نەلئىت من لەخزمەتدام!!)، (يا تۆ بەس تەلەفونىك بىكەۋ تەۋاۋ! رقت لە كىيە پىچ بلى!!)، (يا ئەۋە خواردنەي تۆ ئامادەي دەكەي ھەمىشە خۇشە!).

ژنان بەشىۋەيەكى تر لە پىياۋان درۆ دەكەن؟

ئەۋەي تا ئىستتا لە لىكۆلىنەۋەكاندا دەركەۋتوۋە، سەبارەت بە درۆكردن لاي پىياۋان و ژنان، ئەۋەيە پىياۋان زىاتر بۇ خۇدى خۇيان درۆ دەكەن، بەلام ژنان بۇ كەسانى تر، پىياۋان بە زۆرى لەم بوارانەدا و بۇئەم شتانە درۆ دەكەن:- (خۇدەرخستىن و خۇنىشانندان، بەدەستەپىنانى داھات و سەرمايە، كىش و قەبارەي لەش)، ئەمانەش بەكاردەھىترىت لەبەرامبەر ژن، تاكو پەيوەندى لەگەل دروستبىكات، يان بۇ خۇ دەربازكردن لە كارىك، بۇ نمونە (ۋا نىشانى دەدەيت كە تۆ پىياۋىكى پوۋخۇش و باشىت، لەكاتىدا ئەۋە ژنەت نەك ھەر خۇشناۋىت، بەلكو پقىشت لىيەتى!!)

كەي درۆ سەردەردىنئىت؟

لە دەۋرۋەبەرى تەمەنى چۋار سالىيەۋە مندالان ھاناي بۇ دەبەن، ئەۋىش زىاتر ھۆكەي دەگەرپىتەۋە بۇ ترس لە سزادان، بۇ نمونە: [رەنگە دزىيەكى كردوۋە، يا شتىكى شكاندوۋە، يابەبى پرس شتىكى خواردوۋە]. مندالان لە دۋاي تەمەنى ۱۰ سالىيەۋە دەتوانن درۆكان لەيەك جىياكەنەۋە و مەبەستەكان بناسنەۋە و بزانن كەي درۆ دەكرى؟ و بۇ دەكرى؟ و كەي ناكرىت؟.

چۈن مندال پەرۋەردە بىكرىت بۇ راستىي گۈتن؟

ديارە دەبىت لەسەرەتادا دايكان و باۋكان خۇيان راستگۆبىن! چونكە زۇرجار ئەۋان دەرگاي درۆ بۇ مندالان ۋالا دەكەن. دەبىت وا پەرۋەردە بىكرىن بۇ نمونە:- نايىت بلىتىن كە باپىرە بۇنى دەمى دىت، گەرۋات بە مندالەكە گوت پىسپارى لا دروست دەبىت و ئىتر دەبى لەراستى لادەي، بۇيە واباشترە وا لەمندالان بگەيەنرئىت كە ھەندىچ شت تايبەتە بە خۇدى خۇيان و پىۋىست ناكات دەربىردىن و باسبىكرىن، بۇيە لەسەرئەمە پىۋىست ناكات درۆبىكەي. مندال چۈن فىربرىكرىت وا دەردەچىت، لەكۆتايى بۇ بزمى لىۋانتان، (مالىك مىۋانىكى ناۋەختيان دىت و چەند كاتژمىرىك دادەنىشن، بەلام ھەۋالى نان خۋاردن نىيە و مىۋانەكانىش تا دىت بىرسىيەتى زىاتر تىنيان بۇ دەھىنئىت، بۇيە ناچار خۇيان لە مندالى مالەكە نىك دەكەنەۋە و دواتر پىسپارى لىدەكەن: ئەرىئ ئىۋە كەي نان دەخۇن؟ مندالەكەش زۆر بەپاشكاۋىيەۋە دەلئىت: دايك گوتى تا ئەۋە مىۋانە ناۋەختانە نەپۇن نان ناخۇين!!!!

ئەمەي سەرۋە چەند زانىارىيەكى گىشتى بوون، سەبارەت بە درۆ، ھىوادارم كەسمان پەنا بۇ درۆ نەبەين و راست و پەۋان بەردەۋامى بە ژيان بەدەين. لە پەيچى ئەلكىرۋنى كاك (مژەفەر غەزىز) ەۋە ۋەرگىراۋە.

مه‌لش هه‌له ده‌کات...! نوسینی دانا هه‌له‌بجه‌یی - دینهاخ

مه‌سج ده‌کاته مه‌ساج، ئاسایش ده‌کاته ئاشایس، دینهاخ ده‌کاته دانه‌هاخ، هۆشیار ده‌کاته وشیار، عه‌لمانی(سیکۆلار) ده‌کاته عیلمانی، سۆشیالیست ده‌کاته سۆشیالیست، قهره‌خهرمان ده‌کاته قه‌له‌خهرمان.... که‌واته ئاساییه که وشه‌یه‌ک، گوزارشتیکی، ده‌سته‌واژه‌یه‌ک به هه‌له له زارمان ده‌رچیت، به‌لام ئاسایی نییه که ناومان دیموکراسی بیت و هه‌رگیز دیموکراسی نه‌بووین و نه‌بین، ناومان یه‌کیتی بیت و به‌س یه‌کیتیمان تیدا نه‌بیت و دوو پارچه‌مان لیتیته‌وه، ناومان سۆشیالیست بیت و خه‌له‌که‌ی بین، ناومان یه‌کگرتوو بیت و که‌چی وه‌ک گه‌لای دار هه‌لبوه‌رین، ناومان گۆران بیت و له شوینی خۆمان هه‌لوهره‌بکه‌ین.... یا وه‌زیر و نه‌ندام په‌رله‌مان بیت و به‌ زمانی لاکۆلان و شه‌قام ئاخافتن بکه‌یت، نه‌یا نه‌گه‌ر نه‌مانه به‌ زمانی نووسین و فه‌رمی قسه‌ نه‌که‌ن، نه‌ی کئ بیکات؟ مه‌لا و نه‌م بانگخوازه لادیتانه (زۆربه‌یان پاشگری کویره دیتیه‌کیان پیتوه‌یه)، نه‌وه‌نده هه‌له ده‌که‌ن، ئیتر نه‌وانیش ئاسایی بووه که هه‌له‌ی گه‌وره بکه‌ن. کار هه‌ر له هه‌له‌دا نه‌ماوه، به‌لکو نه‌ک هه‌ر قوربان به‌سه‌ر زمانی کوردیدا کردووه، هۆش و بیری می‌رمدن‌الان و گه‌نجانیشیان به‌ لیتیه‌ی جه‌هل و خورافیات، سواغ داوه. له که‌ناله‌کان رۆژانه هه‌له‌ی زمانه‌وانی به‌رچاو ده‌بیریت، نه‌وه هه‌له‌ی دیکته و گراماتیکیش رۆژانه فه‌یسبووک و سایته‌کان، که‌ج بارانمان ده‌که‌ن. ئیتر که ده‌زگای سانسۆر و به‌دواچوونی فه‌ره‌نگی و زمانه‌وانیمان نه‌بوو، حالمان له‌وه باشتر نابیت که ئیستا تیدا داته‌پووین.

تازه ده‌بووم به هه‌ژده سال، سیمیناریکم سه‌باره‌ت به هونه‌رمه‌ندی میلی هه‌له‌بجه، به ناوی مینه‌ی لولک ژهن و ژیانی خۆی و هونه‌ر له مالی پاشا و کاریگه‌ری له سه‌ر هۆشیا‌ری گه‌ل، به ناوی (خاله‌ مینه و سۆزی شمشاله‌که‌ی) له سالی 1983 له هۆلی رۆشنیری جه‌ماوه‌ر له هه‌له‌بجه سازدا، که کاک نازاد سالج کۆره‌که‌ی بۆ به‌رپوه‌ ده‌بردم.

له پاش خویندنه‌وه‌ی بابه‌ته‌که‌م، ده‌رگای پرسیار و مشتومر بۆ میوانه‌کان کرایه‌وه، براده‌ریکی شیوعی نه‌وه‌نده‌ی ده‌یویست نه‌حمه‌د موختار جاف وه‌ک که‌پیتالستیکی فیودال وینا بکات و له قالی بیری سۆشیالیستی و هونه‌ری به‌ره‌له‌ستی بدات، له تاوا ئاگای له خۆی نه‌ماوو، زوو زوو ده‌یگوت: لوله‌ی مینه‌ک ژهن، له بری نه‌وه‌ی بلیت؛ مینه‌ی لولک ژهن.... خه‌له‌که‌ش ته‌نیا به‌و هه‌له‌یه سه‌رسام ببوون، که به‌لکو بیته هۆشی خۆیی و راستی بکاته‌وه، به‌لام بئ سوود بوو هه‌ر ده‌یگوت؛ لوله‌ی مینه‌ک ژهن.

شه‌جه‌ریان هه‌رچه‌ند له لوتکه‌ی هونه‌ری فارسی و ئیرانییاده، به‌لام شیعریکی سه‌عه‌دی به‌هه‌له ده‌خوینیت، له بری نه‌وه‌ی بلیت:

برو ای گدای مسکین و دری دگر طلب کن

که هزار بار کفتی و نیامدت جوابی

ده‌لیت: که هزار بار (گفتی) و نیامدد جوابی، که مانا که‌ی هه‌موو ده‌گوریت، له‌بری نه‌وه‌ی بلیت:

پرۆ نه‌ی سوالکه‌ری داماو له ده‌رگایه‌کی دی به

که هه‌زران جار کوتات و وه‌لامیکت بۆ نه‌هات

به هه‌له له‌باتی (گفتی)، وشه‌ی (گفتی) به‌کار ده‌هینیت، که به کوردییه‌که‌ی له بری کوتان و لیدان، وشه‌ی گوتن به‌کار ده‌هینیت، که کۆپله شیعره‌که‌ی سه‌عه‌دی وا لیده‌کات:

پرۆ نه‌ی سوالکه‌ری داماو له ده‌رگایه‌کی دی به

که هه‌زران جار گوتت و وه‌لامیکت بۆ نه‌هات.

عه‌لی مه‌ردان، نه‌ویش شیعره‌که‌ی فایه‌ق بیکه‌س به‌هه‌له ده‌لیته‌وه، له‌بری نه‌وه‌ی بلیت:

تۆ ویل و رهنگ زهرد به ئاسمانه‌وه

منیش ده‌ربه‌ده‌ر به‌ شارانه‌وه

ده‌لیت:

تۆ یۆل و سه‌رگه‌رد به ئاسمانه‌وه

منیش ده‌ربه‌ده‌ر به‌ شارانه‌وه.

یا عوسمان عه‌لی له‌بری نه‌وه‌ی بلیت:

تا نامه‌یه‌کی داوه پیتی

ده‌لیت:

ته‌نه‌مه‌یه‌کی داوه پیتی!

یا شه‌وه‌کت ره‌شید له گۆرانیه‌که‌دا نه‌وه‌نده به شیواوی و خیرا ده‌لیت که کاتی خۆی وه‌ک نوکته و مه‌ته‌لی لیتاتبوو. له بری نه‌وه‌ی بلیت:

کئ نه‌لیت تۆبه بکه له مه‌ی

ده‌لیت: کئ نه‌لیت تۆ به‌که‌له‌مه‌ی

نه‌وه له‌وه گه‌رپ که رۆژانه نه‌م وشانه به هه‌له ده‌بیستین: ئیسته‌نبول نه‌که‌نه ئیسته‌مبول، یۆنان ده‌که‌نه وینان، بالانبۆ ده‌که‌نه بالامبۆ،

نوسه‌ری کورد ئیبراهیم سه‌لمان دوو سال شاعیری شاره‌وانی ئەمستردام بووه

نوسه‌ر و فلیمساز و هونه‌رمه‌ند و پۆمانووسی کورد ئیبراهیم سه‌لمان، که له‌سه‌ره‌تای سالانی هه‌شتاکانه‌وه له هۆله‌ندا ده‌ژی، سه‌ره‌تای ده‌ستپیکردنی نووسینی به زمانی کوردی، به شیوه‌زاری کرمانجی سه‌روو بووه، بێش هاتنه‌ده‌روه‌ی دوو کتییی به کوردی بلاوکردۆته‌وه. که گه‌یشتۆته هۆله‌نده‌ش، راسته‌وخۆ به‌شداری چالاکی هونه‌ری و ئەده‌بی کردووه، سیناریۆی بۆ چه‌ندین فلیم نووسیوووه و خاوه‌نی چه‌نده‌ها پۆمان و دیوانه‌ شیعره به زمانی هۆله‌ندی، دوو سال شاعیری شاره‌وانی باکوپی ئەمستردام بووه.

نوسینی تاراوگه له لایهن (مامۆستا محهمه‌د زاده‌وه)

له ڕیگه‌ی هاوکارمان به‌رێژ کاک چه‌مید به‌درخان سه‌رۆکی ئەکادیمیای به‌درخان بۆ توێژینه‌وه‌ی رۆژنامه‌وانیی و که‌لتور، هونه‌رمه‌ند و خۆشنووسی ناسراو مامۆستا محهمه‌د زاده، به‌و سه‌ جۆره خه‌ته‌ی سه‌ره‌وه و به سه‌ مانشتیتی جیاواز، بلاوکراوه‌ی تاراوگه‌ی بۆ نووسیووین، ئێمه‌ وێرایی سوپاس و پێزانیمان بۆ کاک چه‌مید به‌درخان و گرنگی پێدانی به بلاوکراوه‌ی تاراوگه، که زۆر مه‌به‌سیتیتی به جوانترین و باشترین شیواز و با‌ناوه‌پۆکیکی پر و ده‌وله‌مه‌ندانه‌ی ئەوتۆوه‌ دل و دیده‌ی خوینه‌رانی گه‌ش بکاته‌وه و هه‌میشه له کاتی خۆیدا ده‌ر‌بجیت.

جاریکی دیکه سوپاسی کاک چه‌مید به‌درخان ده‌که‌ین، سوپاسی سه‌رنج و پێشنیاره‌کانی ده‌که‌ین، بی گومان بی پشتگیری و هاوکاری نوسه‌ران و پۆژنامه‌نووسانی دیکه هه‌رگیز تاراوگه ناتوانی بکه‌وێته سه‌ر پێی خۆی، داواکارین هه‌مووان در‌یخیمان لی نه‌که‌ن. لێره‌شه‌وه سوپاس و پێزانینی زۆرمان بۆ هونه‌رمه‌ند و خۆشنووسی ناسراو مامۆستا محهمه‌د زاده، داوا‌ی ته‌مه‌ندریژی و ته‌ندروستی باشی بۆ ده‌که‌ین.

شاعیری دیوان

میری ئیمانداران بریاریدا من بکات به شاعیری دیوانی خۆی

ئێسته من شاعیری دیوانی ئاو من ده‌توانم که‌نیزه‌که‌کانی بۆ هه‌لبێژم...

له‌ناویان ب‌خه‌وم... سه‌مایان له‌گه‌ل ب‌که‌م

به قافی پ‌که‌نیان مه‌ست بم

له کاتێکدا به که‌ناری کۆسته بلانکا بپاسه ده‌که‌م

ئه‌وانه و‌ه‌و که‌وێتیک ده‌ده‌بێم

که ده‌رۆم... هه‌موو جاری باکوپی ئەمستردام له‌گه‌ل خۆم ده‌بم

پووباری باکوپی هۆله‌نده له ناو جانی گه‌شته‌که‌مدا

سه‌ره‌و خوار هه‌له‌ ده‌کات.

(گۆرستانی باکوپی) بێش، خۆی ئێیدا بچووک ده‌کاته‌وه

به‌له‌سه‌که، پووباری ئای و ناشی باکه...

خۆیان له ناو گۆرمه‌یه‌کانم ده‌شارنه‌وه...

باسکیل سه‌ره‌کان سیمفۆنیه‌کی زیاترم پ‌ده‌به‌خشن و

شه‌مال سه‌ه‌کانی خۆی پاکل ده‌کاته‌وه

من له خه‌ونه‌کانم پ‌ده‌بم پ‌سته‌یه‌کان رووت ده‌بێه‌وه، سه‌ما ده‌کان...

ئێده‌گه‌م سه‌رۆکی شاره‌وانی شازاده‌ نیه

ئه‌ به‌ری له ده‌وره... نه‌ کۆش...! ته‌نانه‌ت له پاسیدا هه‌ر دیوانیشی نیه

ئێش چۆن ب‌توانم هۆنراوه‌ ب‌نوسم... ئه‌مه له‌خۆم ده‌پرسم...

ئاپا رۆژی وێلم ده‌فریت...! به‌سه‌ر خۆب‌دنگاکان و گۆرهبانی وه‌رزش و

ناوبازار و شوێنه‌ مورمه‌کاندا.

له کتێبخانه‌کاندا... ده‌ه‌وێت هه‌وار ب‌که‌م

لێره‌دا... کتێب بۆ خۆب‌دنگه‌یه‌ ئێ بۆ خۆشه‌ویسته‌

پ‌بێش بۆ تاشینه

ب‌وورن داواتان لی ده‌که‌م ئێش چ‌رکه‌یه‌ک ب‌بیرکه‌نه‌وه...

Dichter van het Hof

De prins van gelovigen heeft me benoemd

ik ben de dichter van het hof
zijn harem mag ik kiezen
er tussen bivakkeren
de giechel en de buikdans
illustreer
ik fantaseer zwoele nachten
langs Costa Blanca

Op reis gaat Amsterdam Noord
altijd mee
het Noord Hollandse kanaal
stroomt door mijn koffer
Noorder begraafplaats maakt zich klein
de Pont, het JJ en de molen
verbergen zich in mijn sokken

Als bromfietzers hun symfonie opvoeren
de frisse lucht zijn longen uithoest
ontsnap ik uit mijn dromen
de waarheid danst
naakt
de stadsdeelvoorzitter is geen prins
geen harem, geen hammams
niets siert het hof
sterker nog: er is geen hof
'hoe kan ik dan dichten', vraag ik me af

Mijn zwervende ziel zou gaan vliegen
over scholen

over sportvelden

over gebedshuizen en markten

vanuit de bibliotheken wil ik roepen:
'boeken zijn er om te lezen
vrouwen om te beminnen

baarden om te scheren'

Gaarne, een moment van bezinking!

هەر جاره‌ی هونەر مه‌ندێکی کورد

هونەر مه‌ند محمەد ئیسماعیل

له‌دایک بووی 25 ی ئۆکتۆبهری ساڵی 1971 هه‌ولێره، دهرجۆی ئاماده‌ی پیشه‌سازی به‌شی کاره‌بای ساڵی 1990-1991 ه.

دبلۆمی له‌ په‌یمانگه‌ی ته‌کنیکی کاره‌بایی له‌ شاری ئەمستردام وهرگرتوو، کۆلیجی هونەر مه‌جوانه‌کانی خیریت ریتفیلد، به‌شی فاین ئارتی ته‌واو کردوو.

ساڵی 1992-1995 بۆ ماوه‌ی سێ ساڵ و نیو، بۆ گۆفاری (هه‌نگ)ی منداڵان، وه‌ک سه‌ره‌یه‌رشتیاری هونهری و لاپه‌ره‌ سازی کاری کردوو، ساڵی 1996 به‌ په‌زنامه‌ندی وه‌زاره‌تی پۆشنیبری، وه‌ک به‌رپۆسه‌به‌ له‌ به‌رپۆسه‌رایه‌تی شیوه‌کاری دامه‌زرا.

ئهن‌دامی په‌کیتی هونەر مه‌ندانی کوردستانه، ئهن‌دامی سانیدیکی شیوه‌کارانی ئایدا نیدرلانده، له‌ هۆله‌ندا.

ئهن‌دامی سانیدیکی کولت، له‌ شاری پالتا- هۆله‌ندا.

ئهن‌دامی کۆمه‌له‌ی ئاره‌زومه‌ندانی فه‌له‌کناسی

کوردستانه، ئهن‌دامی سانیدیکی هونەر مه‌ندانی

کوردستانه، به‌شداری دامه‌زاندنی (ده‌سته‌ی ته‌م)ی

کردوو، که‌ له‌ لایه‌ن هونەر مه‌ندانی شیوه‌کار (سامان

ره‌ش، سه‌ره‌به‌ست عومه‌ر، فاتیمه‌ ئاخجه‌له‌ری و

محمەد ئیسماعیل)ه‌وه‌ دامه‌زراوه. بۆ زانیاری زیاتر

دهرباره‌ی هونەر مه‌ند بڕوانه‌ ئه‌م لینکه‌:

<https://www.youtube.com/user/amocraft?blend=2&ob=video-mustangbase>

تاراوگه

بلاو کراوه‌یه‌کی کوردیی هه‌والی ناوبه‌ناوه، به‌شیوه‌ی ئه‌لکترۆنی له‌ هۆله‌ندا بلاوئه‌بیته‌وه

TARAWGA

E-mail : sardarfatah@live.nl

HOLLAND –Amsterdam

Mob& Viber& WhatsApp: +31684950807